

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle yhdistetystä patenttitoimioistuimesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä patenttilain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle yhdistetystä patenttitoimioistuimesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja laeiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä patenttilain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 45/2015 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja lakivaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- perustuslakivaliokunta PeVL 8/2015 vp
- lakivaliokunta LaVL 7/2015 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Liisa Huhtala, työ- ja elinkeinoministeriö
- lainsäädäntöneuvos Maarit Leppänen, oikeusministeriö
- linjanjohtaja Jorma Hanski, Patentti- ja rekisterihallitus
- asiantuntija Riikka Tähtivuori, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- lakimies Minna Aalto-Setälä, Keskuskauppakamari
- eurooppapatenttiasiamies Tomi Konkonen, Suomen Patenttiasiamiesyhdistys ry
- lainopillinen asiamies Albert Mäkelä, Suomen Yrittäjät ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- markkinaoikeus
- Innovaatorahoituskeskus Tekes
- Suomen Asianajajaliitto
- Suomen teollisoikeudellinen yhdistys r.y.
- professori Niklas Bruun

Valiokunnan mietintö TaVM 12/2015 vp

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehdyn sopimuksen. Sopimukseen sitoutumisella päätetään myös Suomen mukanaolosta uudessa eurooppalaisessa patenttijärjestelmässä sekä siitä, että yhtenäisestä patenttisuojasta annettu asetus ja yhtenäisen patenttisuojan käännojärjestelyistä annettu asetus tulevat sovellettaviksi Suomessa.

Esitys sisältää ehdotuksen blankettilaiksi, jolla saatetaan lakina voimaan yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset. Esityksessä ehdotetaan myös, että eduskunta hyväksyisi annettavaksi selityksen sopimuksen väliaikaisesta soveltamisesta. Esitys sisältää myös ehdotukset patenttilain, oikeudenkäymiskaaren, todistelun turvaamisesta teollis- ja tekijänoikeuksia koskevissa riita-asioissa annetun lain, ulosottokaaren sekä rikoslain muuttamiseksi.

Koko eurooppalaisen patenttijärjestelmäuudistuksen voimaantulo edellyttää, että kolmetoista valtiota tallettaa ratifiointi- tai liittymiskirjansa yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehtyyn sopimukseen. Esitykseen sisältyvät lait on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella erikseen säädettävänä ajankohtana samaan aikaan kuin sopimus tulee voimaan. Esitys liittyy valtion vuoden 2016 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Lähtökohdat

Talousvaliokunta puoltaa esityksessä tarkoitettua sopimuksen ja selityksen sekä lakiehdotusten hyväksymistä muuttamattomina.

Esityksen tavoitteena on, että Suomi sitoutuu yhdistetystä patenttituomioistuimesta tehtyyn sopimukseen ja on näin mukana uudessa eurooppalaisessa patenttijärjestelmässä. Sopimuksen voimaantulon myötä vaikutukseltaan yhtenäisiä eurooppapatentteja (jäljempänä *yhtenäispatentit*) koskeva sääntely¹ tulisi voimaan myös Suomessa ja yhtenäispatentteja (siirtymäajan jälkeen myös eurooppapatentteja) koskevat riita-asiat käsiteltäisiin sopimuksen mukaisessa patenttituomioistuimessa. Tullakseen voimaan vähintään kolmetoista EU-jäsenmaan² täytyy ratifioida sopimus. Eduskunnan hyväksyessä esityksen mukaisen selityksen sopimuksen tiettyjä määräyksiä voidaan ryhtyä soveltamaan jo ennen sopimuksen kansainvälistä voimaantumista³. Sopimuksen hyväksymisen ohella esitys sisältää lakiehdotukset aineelliseen lainsäädäntöön tehtäviksi muutoksiksi.

1 yhtenäisen patenttisuojan luomiseksi toteutettavasta tiiviimmästä yhteistyöstä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 1257/2012 ja yhtenäisen patenttisuojan luomiseksi toteutettavan tiiviimmän yhteistyön täytäntöönpanoon sovellettavista käännojärjestelyistä annettu neuvoston asetus (EU) 1260/2012

2 ml. Saksa, Ranska ja Yhdistynyt kuningaskunta

3 Sopimuksen on allekirjoittanut 25 jäsenmaata, ja tähän mennessä se on ratifioitu kahdeksassa jäsenmaassa.

Valiokunnan mietintö TaVM 12/2015 vp

Uuden patenttijärjestelmän tavoitteena on helpottaa patentointia, alentaa kustannuksia ja lisätä oikeusvarmuutta. Yhtenäispatenttijärjestelmässä patentinhakija voi yhdellä hakemuksella, nykyistä vähäisemmillä käänösvelvoitteilla ja yhdellä patenttimaksulla saada patenttisuojan keksinnölleen kaikissa järjestelmän ratifioineissa maissa. Keskitetty tuomioistuinmenettely poistaa tarpeen ajaa erilliskanteita eri jäsenmaissa. Uusi järjestelmä on myös omiaan yhtenäistämään patenttisääntelyn tulkintaa.

Talousvaliokunta toteaa, että sopimus ja siihen liittyvät asetukset saattavat päätökseen jo 2000-luvun alussa alkaneen prosessin, jota valiokunta on seurannut ja kommentoinut valmistelutyön eri vaiheissa⁴. Yhtenäispatenttijärjestelmä avaa suomalaisille yrityksille uuden kattavan vaihtoehdon turvata innovaatioitaan EU-alueella. Mitä laajempi suojantarve yrityksellä on, sen kannattavampaa sen on käyttää yhtenäispatenttia. Valiokunta pitää tärkeänä, että kansainvälistyville suomalaisille yrityksille tarjotaan esityksessä ehdotetulla tavalla kilpailijamaita vastaavat instrumentit innovaatioiden suojaamiseksi. Liittymällä järjestelmään heti sen voimaantulovaiheessa Suomi varmistaa parhaiten mahdollisuudet olla kehittämässä järjestelmää suomalaisia toimijoita parhaiten hyödyttäväksi.

Kaikki talousvaliokunnan kuulemat asiantuntijat ovat puoltaneet esityksen hyväksymistä, ja samaan lopputulokseen on päätyttyä myös lakivaliokunta antamassaan lausunnossa (LaVL 7/2015 vp). Perustuslakivaliokunnallakaan ei ole ollut huomautettavaa esityksen osalta (PeVL 8/2015 vp). Talousvaliokunta yhtyy näihin näkemyksiin ja pitää esitystä hyvin valmisteltuna ja perusteltuna.

Tuomioistuinmenettely

Hyväksyttäväksi ehdotetulla sopimuksella luodaan uusi kansainvälinen patenttiriitoja käsittelevä tuomioistuin. Se muodostuu ensimmäisen asteen tuomioistuimesta, muutoksenhaku tuomioistuimesta ja kirjaamosta. Ensimmäinen aste jakaantuu keskusjaostoon sekä paikallis- ja aluejaostoihin. Sopimusjäsenvaltio voi halutessaan perustaa ensimmäisen asteen paikallisjaoston tai yhdesä muiden sopimusjäsenvaltioiden kanssa aluejaoston. Tämänkaltainen päätös on myöhemmin tarvittaessa muutettavissa. Muutoksenhaku keskitetään Luxemburgiin perustettavaan muutoksenhaku tuomioistuimeen.

Talousvaliokunta pitää oikeusturvan ja oikeuden saatavuuden kannalta tärkeänä, että Suomeen saataisiin hallituksen esityksessä perustettavaksi puollettu yhdistetyn patenttituomioistuimen paikallisjaosto. Tämänhetkisen arvion perusteella tämä vaihtoehto turvaisi erityisesti suomalaisten pk-yritysten tarpeet parhaimmalla tavalla. Näin voidaan varmistaa, että sopimuksen 33 artiklassa tarkoitetuissa tilanteissa oikeutta voidaan käydä Suomessa ja oikeudenkäyntikielenä voi olla suomi. Kansallinen paikallisjaosto tukisi myös osaltaan patenttiosaamisen säilymistä Suomessa. Paikallisjaoston perustamista koskeva hallituksen esitys on tarkoitus tuoda erikseen eduskunnan hyväksyttäväksi.

Sopimuksen mukaiset tuomioistuinmenettelyt poikkeavat osin Suomen kansallisista menettelytavoista. Saadun selvityksen mukaan ehdotetut menettelyt täyttävät kuitenkin perustuslain 21 §:n

4 mm. TaVL:t 16/2000 vp, 9/2006 vp, 8/2007 vp, 25/2008 vp, 14 ja 38/2009 vp, 15/2010 vp ja 47/2012 vp

Valiokunnan mietintö TaVM 12/2015 vp

vaatimukset oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeista. Merkittävä muutos kansalliseen oikeudenkäyntimenettelyyn verrattuna on oikeudenkäyntikuluille asetettava korvauskatto, jonka tavoitteena on auttaa osapuolia ennakoimaan, ja myös hillitsemään, riita-asian kokonaiskustannuksia. Korvauskatto on tarkoitettu suhteuttamaan riita-asian taloudellisen arvon mukaan. Riita-asian voittanut osapuolikin voi näin ollen joutua maksamaan osan kuluistaan. Lakivaliokunnan tapaan talousvaliokunta pitää järjestelyn käyttöönottoa hyväksyttävänä. Järjestelmää näiltä osin vielä valmisteltaessa on keskeistä varmistaa, että oikeuden tasapuolinen saatavuus voidaan turvata erikokoisille yrityksille.

Kustannukset

Järjestelmässä mukanaolosta, yhtenäispatentin hyödyntämisestä ja mahdollisesta tuomioistuinmenettelystä koituvat kulut (hakemus-, uudistamis- ja tuomioistuinmaksut) ovat vielä osin sopimatta. Tämänhetkisen arvion mukaan yhtenäispatentin vuosimaksu tulee nykyisiin patenttimaksuihin verrattuna nostamaan maksun progressiota patentin voimassaoloajan loppupuolella. Toisaalta muiden maksujen (mm. käännskustannukset) on arvioitu laskevan nykyiseen verrattuna.

Tuomioistuinmaksuja ei ole vielä päätetty, mutta tarkoituksena on, että niiden avulla katetaan tuomioistuinjärjestelmästä koituvat kulut. Esillä olleiden vaihtoehtojen perusteella voi olettaa maksujen olevan merkittävästi Suomen kansallisia tuomioistuinmaksuja korkeammat. Toisaalta keskitetty tuomioistuinjärjestelmä poistaa tarpeen ajaa rinnakkaisia kanteita eri maissa, sillä annettu ratkaisu sitoo kaikkia sopimukseen liittyneitä maita. Lisäksi on otettava huomioon, että tuomioistuinmaksut muodostavat vain murto-osan patenttioikeudenkäyntikuluista. Merkittävin kustannuserä syntyy asianajokuluista.

Osallistuessaan uuteen patenttijärjestelmään heti sen käynnistyessä Suomi voi olla vaikuttamassa mm. maksutasoihin niin, että myös pk-yrityksille kyetään takaamaan realistiset mahdollisuudet puolustaa oikeuksiaan riitaoikeudenkäynneissä. Saadun selvityksen mukaan Tekesissä on valmisteilla pk-yritysten innovaatio toiminnan rahoitushanke, jonka puitteissa rahoitusta voidaan myöntää pk-yritysten immateriaalioikeuksien suojaamiseen ja puolustamiseen sekä erilaisten innovaatio toiminnan neuvonta- ja tukipalvelujen hankkimiseen. Talousvaliokunta pitää tämänkaltaisia hankkeita tärkeinä erityisesti uuden järjestelmän käynnistymisen alkuvuosina.

Hallituksen esityksessä samoin kuin lakivaliokunnan lausunnossa on perustellusti kiinnitetty huomiota siihen, että erityisesti siirtymävaiheen aikana oikeusministeriön hallinnonalan kulut tulevat nousemaan tuomioistuinjärjestelmän perustamiskulujen vuoksi.

Patentti- ja rekisterihallitus

Patentti- ja rekisterihallitus (PRH) myöntää jatkossakin kansallisia patenteja ja toimii WIPOn alaisen kansainvälisen patenttiyhteistyösopimuksen⁵ mukaisena tutkivana viranomaisena. Viimeisen noin kymmenen vuoden kehityksessä on nähtävissä, että erityisesti kansallisten patenttihakemusten määrä on laskussa ja PRH:sta myönnettyjen patenttien kokonaismäärä vastaa enää

5 Patent Cooperation Treaty; PCT

Valiokunnan mietintö TaVM 12/2015 vp

noin yhtä kolmasosaa 2000-luvun alkupuolen huippuvuosiin verrattuna. PRH:n toiminta hakee näin osin uutta suuntaa.

Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että PRH:n toiminnan jatkuvuus turvataan. Erityisesti pk-yritysten kannalta on välttämätöntä, että kansallisen patentin saaminen kohtuulliseen hintaan on edelleen mahdollista. Samoin on tarvetta saada asiantuntevaa apua ja opastusta omalla äidinkielellä. Asiantuntijakuulemisessa on tuotu esille, että PRH:n osalta on tärkeää kartoittaa uusia toimintamalleja kansallisten virastojen ja Euroopan patenttinviraston yhteistyön tiivistämiseksi. Samoin on aiheellista pyrkiä vahvistamaan PRH:n asemaa vastaanottavana ja tutkimukseen osallistuvana Euroopan patenttinviraston viranomaisena myös EU:n ulkopuolisia hakijoita ajatellen. Valiokunta yhtyy näihin näkemyksiin.

Patentoinnista saatavien tulojen ollessa laskussa on selvitettävä, miten PRH:n toiminnan rahoitus turvataan pidemmällä aikavälillä. Ylimenovaiheessa on tarvetta budjettirahoitukselle. Tähän liittyen vuoden 2016 talousarvioesityksessä on sisällytetty 1,3 miljoonan euron lisämääräraha PRH:n toimintamenomomentille (32.40.03). Toiminnan rahoitukseen tullaan saamaan jonkin verran tukea myös yhtenäispatenttijärjestelmästä, sillä vielä määrittelemätön osa yhtenäispatentin vuosimaksuista jaetaan kansallisille patenttinvirastoille.

Osaaminen

Uudistus lisää yritysten valinnanvapautta patenttisuojan laajuutta suunniteltaessa. Yrityksen kulloisiakin tarpeita vastaavan patenttistrategian laatiminen edellyttää vaihtoehtojen kasvaessa aiempaa parempaa osaamis pohjaa. Patenttisuojan laajetessa ja suomalaisia toimijoita sitovien patenttien määrän kasvaessa yrityksiltä edellytetään myös nykyistä laajempaa ja aktiivisempaa voimassa olevien patenttien seurantaa, jotta yritykset havaitsevat niiden omiin patentteihin mahdollisesti kohdistuvat loukkaukset ja toisaalta välttyvät loukkaamasta toisten patentteja.

Lakivaliokunta sekä useat asiantuntijat ovat painottaneet kansallisen patenttiosaamisen säilymisen ja kehittämisen merkitystä. Talousvaliokunta yhtyy näihin huomioihin ja tähdentää, että Suomessa on systemaattisesti panostettava IPR-osaamista edistäviin toimiin. On esimerkiksi pyrittävä nostamaan niiden suomalaisten patenttiasiamiesten määrää, jotka suorittavat vuosittain Euroopan patenttinviraston (EPO) myöntämän eurooppapatenttiasiamiestutkinnon (European qualifying examination; EQE). Edellä mainittu Tekesin käynnistymässä oleva hanke tukee myös osaltaan patenttiosaamisen kehittämistä. Olennaista myös on, että suomalaiset yritykset, niin pienet kuin suuretkin, mieltävät immateriaalioikeuksien suojan keskeisen merkityksen yritystoiminnalle ja kansainvälistymiselle. Erilainen koulutus- ja opastustyö edellyttää sekä viranomaisten että eri sidosryhmien tiivistä yhteistyötä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Talousvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy hallituksen esityksessä HE 45/2015 vp tarkoitetun sopimuksen ja annettavaksi hallituksen esityksessä tarkoitetun selityksen.

Valiokunnan mietintö TaVM 12/2015 vp

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 45/2015 vp sisältyvät 1.—6. lakiehdotuksen.

Helsingissä 25.11.2015

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kaj Turunen ps
varapuheenjohtaja Harri Jaskari kok
jäsen Harry Harkimo kok (osittain)
jäsen Lauri Ihalainen sd
jäsen Eero Lehti kok
jäsen Rami Lehto ps
jäsen Martti Mölsä ps
jäsen Arto Pirttilahti kesk
jäsen Hanna Sarkkinen vas
jäsen Joakim Strand r
jäsen Antero Vartia vihr
varajäsen Lasse Hautala kesk
varajäsen Juhana Vartiainen kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Kulovesi